

BURÜCİYE MEDRESESİ

Sivas'ta

XIII. yüzyılda yapılan medrese.

Selçuklu Sultanı İzzeddin I. Keykâvus Dârüşşifası ile Çifte Minare Medresesi arasında inşa edilmiştir. Kitâbesine göre 670 (1271-72) yılında Muzafferüddin Burûcîdî tarafından yaptırılmıştır. Bânisinin türbesi de medresenin bir bölümünde bulunmakta, kitâbesinde kurucunun adı Muzaffer b. İbâdullah el-Mufaddal el-Burûcîdî olarak verilmektedir. Tarihî hüviyeti hakkında fazla bir şey bilinmeyen bânisinin İran'da Hemedan yakınındaki Burûcîdî'den geldiği kabul edilmektedir. Medrese uzun süre bakımsız kaldıktan sonra çok harap ve yarı yıkık bir duruma girmişken Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore ettirilerek kurtarılmış, etrafı da temizlenmiştir.

Burûciye Medresesi, klasik eski Orta Asya Türk medreseleri şemasına uygun, ortasında üstü açık avlusu olan dört eyvanlı bir yapıdır. Yakınında iki büyük medrese daha bulunduğuna göre inşa edildiği yer vaktiyle Sivas'ın kültür merkezi olmalıdır. Medrese muntazam kesme taş kaplamalı olarak büyük eyvan ve yanlarında birer asma katın yer aldığı bir yapıdır. Tamamen yıkılmış olan bu asma kat son tamirde yeni baştan yapılmıştır. Burûciye Medresesi'nin ana cephesi nisbetlerindeki âhenk ile sade ve dengeli düzenlemesi, taş süslemesindeki ölçü bakımından üstün bir estetik anlayışa işaret eder. Masif ve kapalı bir kitle teşkil eden cephe, köşelerdeki yuvarlak çıkımlar, taç kapıyı çerçeveleyen süslemeler, türbe ve mescidin mukarnaslı, çerçevevi pencereleri ve nihayet

cephenin bütününü sınırlayan yazı şeritli saçak silmesiyle ustalıkla biçimde hareketlendirilmiştir. Medresenin cephesinde çok zengin bezemeli bir taç kapısı vardır. Kitâbesi, esas kapı açıklığının çift renkli geçmeli taşlardan yapılmış yay kemerinin üstünde bulunmaktadır. Mukarnaslı kavsaranın iki yanı ve kapının bütününü çevreleyen şeritler, zengin biçimde geometrik ve nebatî motifler işlenmek suretiyle doldurulmuştur. Çok muntazam ve tam simetrik kareye yakın bir plana sahip olan Burûciye Medresesi'nin kubbe ile örtülü giriş eyvanı, o dönem mimarisindeki teamüle aykırı bir yeniliktir.

Girişin sağında, dışarıya açılan bir pencereden ışık alan kubbeli kısımda mihrap bulunduğundan buranın mescid olduğu anlaşılar. Soldaki aynı ölçülerde, kare planlı ve kubbeli diğer mekân ise kurucunun türbesidir. Bu türbe içinin aslında zengin bir çini kaplamaya sahip olduğu kalanlardan anlaşılmaktadır. Hatta buradaki iki sandukanın da evvelce çini kaplı olduğu bilinmektedir. Bugün ise çini süsleme sadece türbe duvarlarının üst kısımlarında ve kubbeye görülmektedir. Duvarlardaki altıgen biçimli çinilerden sadece kalıntılar vardır. Duvarların en yukarı kenarında çepeçevre dolaşan çiniden bir yazı kuşağında medresenin kurucusu Muzaffer b. İbâdullah el-Mufaddal el-Burûcîdî'nin adı tekrarlanır. Yazı şeridinin üstünde yine çini kaplı iki sıra mukarnas uzanmıştır. Kubbe geçiş üçgeninin içi ise yıldız biçiminde çinilerle bezenmiştir. Kubbeye de tuğla örgüler arasında değişik motiflerde çini kuşaklar görülür.

Avlunun sadece iki yanında revaklar vardır. Bunların ortadaki eyvanların önünde daha geniş olan sivri kemerleri sü-

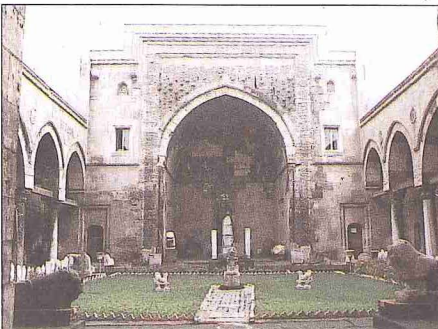
tunlara oturmaktadır. Sütunların başlıklarının bazıları korint tipi olduklarına ve hatta birkaçında Bizans monogramları görüldüğüne göre bunlar ve yontulmuş olanları devşirme olmalıdır. Bu da medreseyi yapan ve büyük ustalıkla süsleyen adı meçhul ustanın, başlık yapmaktan âciz olamayacağına göre, bir sanat sever olarak başlıkları koruma gayesiyle burada tekrar kullandığını gösterir. Girişin iç cephesi gibi karşısındaki ana eyvan cephesi önlerine de revak yapılmamıştır. Ana eyvanın da dışarıdaki taç kapı gibi taş üzerine zengin süslemeli olduğu düşünülecek olursa bu eksikliğin sebebi kolayca anlaşılır. Büyük eyvan bir yazı kuşağı ile çerçevelenmiş, bu bordür ile eyvanın sivri kemeri arasında kalan yüzeyler geometrik geçmeler ve bol sayıda kabaklarla süslenmiştir.

Çok dar olan revakların gerisindeki hücreler beşik tonozlarla örtülmüştür. Giriş tarafındaki hücrelerin köşelerinin iki yanında da yukarıya dama çıkışı sağlayan merdivenler bulunur. Hücrelerin avluya ve çok muntazam biçimde her revak aralığına yerleştirilecek surette açılmış birer kapıları olmakla beraber pencereleri yoktur. Avlu tarafında sadece sekiz hücrenin varlığı görülür.

Herhalde yazlık dersane olarak kullanılan ana eyvanın iki yanındaki tonozlu dar hacimlerden birer merdiven yukarı çıkışı sağlar. Bu dehlizler ise sağda ve solda geniş birer kemerle kubbeli birer mekânla bağlantılıdır. Merdiven dehlizlerinin altta ve üstte pencereleri bulunan birer üst katları vardır. Bu tonozlu asma katların ne işe yaradığı bilinmediği gibi kütüphane olabilecekleri yolundaki tahmin de dayanaksız bir görüşten ibarettir.

Sivas'taki Burûciye Medresesi, Anadolu'da Selçuklu döneminde yapılan benzeri yapıların arasında taş süslemesindeki ölçülülük ve mimarisindeki açıklık bakımından en başta gelmektedir. Bu eseri meydana getiren ustanın hassas bir estetik anlayışına sahip olduğu farkedilmektedir. Çizgilerdeki âhenk ve simetrisinin hiçbir unsuru feda etmeksizin uygulandığı mimarın üstün kabiliyetinin delilleridir. Burûciye Medresesi Anadolu'nun başta gelen mimari eserlerindedir. Bir yabancı uzmanın da işaret ettiği gibi iktidardaki kişiler dışında bir insanın böyle bir eser yaptırtması, Sivas'ın Selçuklular döneminde eriştiği medenî seviyenin işaretidir.

Burûciye Medresesi'nin avlusu ve ana eyvanı ile taç kapısı - Sivas

BİBLİYOGRAFYA :

Rıdvan Nafiz — İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Sivas Şehri*, İstanbul 1928, s. 108-112; G. de Jerphanion, *Mélanges d'archéologie anatolienne*, Beyrut 1928, s. 85-86, lv. XXXIV-XXXV; A. Gabriel, *Monuments turcs d'Anatolie*, Paris 1934, II, 152-155; Metin Sözen, *Anadolu Medreseleri (Selçuklu ve Beylikleri Devri)*, İstanbul 1970, I, 49-57, 267-270 (resimler); Halil Ethem — M. von Berchem, *Corpus Inscriptionum Arabicarum*, III, Kahire 1910-17, s. 26; Osman Turan, "Selçuklular Zamanında Sivas Şehri", *DTCFD*, XI (1951), s. 447-457; Mahmut Akok, "Sivas'ta Buruciye Medresesinin Rölövesi", *Türk Arkeoloji Dergisi*, XV/2, Ankara 1968, s. 5-38.

SEMAVİ EYİCE

BURZÜLİ

(البرزلی)

Ebü'l-Kâsım b. Ahmed b. Muhammed el-Belavî el-Kayrevânî (ö. 844/1440)

Mâlikî fakihî.

Kayrevan'a bağlı Burzüle'ye veya Benî Birzâle kabilesine nisbetle Burzüli diye tanınır. 740'ta (1339) Kayrevan'da doğdu, daha sonra Tunus'a yerleşti. Ebû Abdullah İbn Merzûk el-Hatîb, Ebû'l-Hasan el-Batrûnî, Ahmed b. Muhammed el-Belensî, Ebû Muhammed Abdullah b. Muhammed eş-Şebîbî, Ahmed b. Haydara et-Tevzerî, Ebû'l-Abbas el-Mümnânî, Burhâneddin eş-Şâmî, İbnü'l-Hâce el-Belensî gibi tanınmış âlimlerden ders aldı. Kırk yıl kadar İbn Arafе ile beraber bulundu; ondan tefsir, hadis, fıkıh, kıraat, tasavvuf, nahiv, mantık ve matematik konularında birçok kitap okuyup icâzet aldı. 1438 yılında hac yolculuğu sırasında Kahire'ye uğradı. Bir müddet orada ikamet edip ders okudu ve ders verdi. Tunus'a dönünce Zeytûne Camii imamı oldu. Bu arada ders okutmayaya başladı. Sadece Tunus'ta değil bütün Mağrib bölgesinde fetva için ona teşvurulurdu. Ebû'l-Kâsım İbn Nâcî, Ebû Zeyd es-Seâlibî ve Ebû'l-Abbas Halûlû önde gelen talebeleridir. Kahire'deki ikamet sırasında da İbn Hacer el-Askalânî ve Ahmed b. Yûnus'a icâzet vermiştir.

100 yıldan fazla bir ömür sürmüş olan Burzüli Tunus'ta vefat etmiştir. Vefat tarihi bazı kaynaklarda 841 (1437), 842 (1438), 843 (1439) olarak da zikredilmektedir.

Eserleri. 1. *Câmi' u mesâ'il-i aḥkâm fî mâ nezele bi'l-müftîn ve'l-ḥukkâm. Dîvânü'l-Burzülü* diye de bilinen eser iki cilt olup Mâlikî mezhebine göre çe-

şitli konularda verilen birçok fetvayı, fetva verenin ismini de zikrederek nakleder. Zaman zaman devrin içtimaî ve iktisadî hayatı ile tarihî olaylar hakkında da bilgi verir. Bu özelliğiyle X-XIV. yüzyıl Kuzey Afrika'sı hakkında önemli bir yere sahip olan eser, Venşerîsî'nin (ö. 914/1508) meşhur *el-Mi'cârü'l-Mu'rib* adlı kitabının da temel kaynakları arasındadır. Eserin Tunus Millî Kütüphanesi'nde dört yazma nüshası vardır (Mahfûz, I, 116; ayrıca bk. Brockelmann, *GAL*, II, 319; *Suppl.*, II, 347). 2. *el-Hâvî fi'l-fetâvâ. Nevâzilü'l-Burzülü* olarak tanınan eser iki cilt olup yazma bir nüshası Tunus Millî Kütüphanesi'nde bulunmaktadırdır (nr. 4851). Ebû'l-Abbas Halûlû ve Bû Saîdî tarafından da ihtisar edilen eserin vakıfla ilgili bir bölümü Belkâsım Tabâbî tarafından neşredilmiştir (Tunus 1987).

BİBLİYOGRAFYA :

Sehâvî, *ed-Ḍav'ü'l-lâmî*, XI, 133, 189; Ahmed Bâbâ et-Tinbuktî, *Neylû'l-ibtihâc*, Beyrut, ts., s. 225-226; *el-Hulelû's-sündüsüye*, I, 685; Mahlûf, *Seceretü'n-nûr*, s. 245; Brockelmann, *GAL*, II, 319; *Suppl.*, II, 347; Ziriklî, *el-A'lam*, VI, 6; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mu'ellifîn*, VIII, 94; Muhammed b. Hasan el-Hacvî, *el-Fikrû's-sâmî*, Medine 1396-97/1976-77, II, 256-257; Abdülvehhâb b. Mansûr, *A'lamü'l-mağribî'l-'Arabî*, Rabat 1979-83, II, 131, 132; Mahfûz, *Terâcî-mü'l-mu'ellifîn*, I, 115-117; H. R. Idris, "al-Burzülü", *EI²* (İng.), I, 1341.

ALİ ŞAFAK

BUSBEKE, Ootgeer Giseliñ van

(1522-1592)

Kanûnî Sultan Süleyman devrinde
Alman imparatorunun
elçisi sıfatıyla
İstanbul'a gelen
Flaman asıllı diplomat.

Bugün Belçika - Fransa sınırında bulunan Lille şehri yakınındaki Komen'de doğdu. Adı Fransız imlâsına uydurularak Ogier (Augier) Ghislanin (Ghislen) de Busbecq şeklinde yazılmış ve daha çok Fransızca şekliyle tanınmıştır; Türkçe'de sadece Busbek olarak bilinir. Babası Busbeke mâlikânesinin sahibi olan çok eski bir soylu aileye mensup Joris (George) van Busbeke'dir. Annesi ise büyük bir ihtimalle şatonun hizmet personelinin Catharina Hespel adında bir kadındı. Meşrû bir çocuk olmamasına rağmen babası onu öz oğullarından ayırmamış ve iyi bir tahsil görmesini sağlamıştır. Çocukluğu babasının şatosunda geçti. On sekiz yaşına kadar Louvain'de

öğrenim gördükten sonra Avrupa'nın çeşitli ülkelerini dolaştı. Önce Paris'e, sonra İtalya'ya gitti ve uzun süre Venedik'te kaldı. Çağının ünlü hümanist ilim adamlarıyla tanışarak eski Yunan ve Roma dilleriyle medeniyetleri hakkındaki bilgilerini tamamladı. Babasının yakın dostu Joris van Halewijn zaten onun bu konuda yetişmesini sağlamıştı.

Busbeke 1554'te Alman İmparatoru I. Ferdinand tarafından İngiltere Kraliçesi Mary Tudor ile Charles-Quint'in oğlu İspanya Kralı II. Philippe'in evlenme töreni için İngiltere'ye gönderildi ve dönüşünde acele Viyana'ya çağırılarak kendisine elçilik göreviyle Osmanlı Devleti'ne gönderileceği bildirildi. Busbeke'nin İstanbul'daki elçiliği 1562'ye kadar sekiz yıl sürmüştür. Busbeke, Alman İmparatorluğu'nun 1551'de Osmanlı Devleti ile anlaşmayı bozarak Transilvanya'yı işgal etmesi üzerine Rumelihisarı'na kapatılan ve buradan iki yıl sonra hasta bir halde çıkabilen elçi Malvezzi'nin yerine bozuk siyasî durumu yoluna koymak düşüncesiyle gönderilmişti. Çok hassas bir dönemde devletin çıkarlarına en uygun çözümleri getiren yeni elçi, o sırada Anadolu'da bulunan padişahı görmek için Amasya'ya kadar yaptığı seyahatte ve İstanbul'da gördüklerini çok süslü bir üslûpla yazdığı dört Latince mektupta anlatmıştır. Sekiz yıl içinde bir taraftan da bazı bitkilerle eski sikke ve özellikle nâdir el yazması kitapları toplamıştır.

Busbeke 1562 yılı sonlarında Viyana'ya döndü. Bir süre sonra İmparator II. Maximilian'ın oğulları Arşidük Rodolphe ve Ernest'i İspanya'ya götürdü, geri geldiğinde de Maximilian'ın küçük yaşta ki diğer oğullarının yetiştirilmeleriyle görevlendirildi. 1570'te Arşidüşes Isabella Fransa Kralı IX. Charles ile evlendiğinde onunla birlikte Fransa'ya gitti, 1574'te kralın ölümü üzerine genç kraliçeyi geri getirdi. Fakat sonra tekrar Paris'e dönerek burada 1592 yılına kadar kaldı ve resmen kraliçenin işleriyle meşgul olmakla beraber Fransa'dan derlediği bilgileri imparatora bildiren bir ajan gibi çalıştı. Paris'ten II. Maximilian (ö. 1576) ile halefi II. Rodolphe'a (ö. 1612) yazdığı mektuplar o yılların dünya ve Osmanlı tarihleri için önemli belgelerdir.

Hayatının son yıllarında baba ocağına dönmeyi arzu eden Busbeke imparatorun izniyle 1592'de yola çıktı. Ancak başına gelen bazı olaylar yüzünden memleketine ulaşmadan Saint Germain ka-